

LÄHEMAD ÜRITUSED

Neljapäeval, 4. oktoobril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on kohtumine kahekordse olümpiamehe **Enn Sellikuga**, kelle nimel on 5 ja 10 kilomeetri jooksu Eesti rekord juba üle 40 aasta.

Teisipäeval, 16. oktoobril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul (seoses remondiga Tallinna ülikooli Rävala pst raamatukogu kohvikus toimub seltsiõhtu erakorraliselt Nõmme kultuurikeskuses paiknevas kohvikus Kardemon (juurdepääs autobussidega nr 10, 33 või 36)) on oodata külaliseks malesuurmeistrit **Kaido Külaotsa**, kes siis just on naasnud värskete muljetega maleolümpialt.

Neljapäeval, 1. novembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval ESOM-is saab loodetavasti teoks septembris terviseprobleemi tõttu ärajäänud kohtumine staažika treeneri ja omavalitsuse spordijuhi **Toomas Rosenbergiga**.

Kolmapäeval, 28. novembril, seltsi 29. sünnipäeval – Tallinna Tehnikakõrgkooli saalis (Pärnu mnt 62)

kell 11.00 – ESAS üldkogu koosolek

kell 12.00 – ESAS XIII konverents tehnikaspordi teemadel tähistamaks sellega ESAS auliikme Uno Aava 90. sünnipäeva. Jutuks tulevad NSVL rahvaste tehniliste spordialade spartakiaadid, sportautode tootmine Eestis ja eestlaste saavutused auto-motospordis ning tutvutakse ka kõrgkooli laboritega.

Neljapäeval, 6. detsembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis on kohtumine kindlasti huvitava spordiinimesega.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. Täpsemat infot ürituste kohta saab Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt – www.esas.ee või ESOMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee

KROONIKA

SPORDIMUUSEUMI NÄITUS AVAB RALLIMAILMA

13. juulil avati Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi käed-külge elamusnäitus "SEE ON RALLI!", kus saab mahuka ülevaate WRC ja Eesti ralli loost, seda illustreerimas maailmas kõrgelt hinnatud rallifotograafi Jaanus Ree visuaalid ja fotoväljapanek. Põhjuse selleks interaktiivseks rallinäituseks andis Rally Estonia algus Tartus.

Näituse külastajal on võimalik end sõitjana tunda, mehaanikuametit proovida ning kaardilugejate maailmaga tutvust teha. Kohapeal on erinevad atraktsioonid ning näituselt ei puudu ralliga seotud esemed nii mootorispori algusaegadest kui ka praegustelt ralliässadelt, eesotsas Ott Tänaku ja Martin Järveojaga.

Väljapaneku avamisel seletusi jagamas näituse kuraator Rait Männik (1. vasakult)

Näituse kuraator Rait Männik sai väljapaneku esindusliku esemevaliku leidmisel toetust rallirahvalt. Oma nõu ja jõuga tulid appi nii meie ralliässad ja meeskonnad kui ka erinevad organisatsioonid. Nii on näituse valmimisse oma panuse andnud Mootorisporti Muuseum, Martin Järveoja ja Kuldar Sikk jt. Auhindade, rallikom-binesoonide, ralliauto detailide ja palju muu põneva kõrval on võimalik muuseumi hoovil imetleda ehtsat ralliautot Moskvitš aastast 1972 (pildil).

Näitus on kavas jätta vaadata veel vähemalt järgmise kevadeni ja loodetavasti jõuab iga rallisõber seda vaatama.

ISHPES KONGRESS MÜNSTERIS

Daimar Lell

18.–21. juulini sai Saksamaal Münsteris teoks Rahvusvahelise Kehakultuuri- ja Spordiajaloo Ühingu (ISHPES) XIX kongress. Esialgu oli 2018. aasta kongress planeeritud toimuma Antalyasse Türgis, kuid poliitilistest oludest tingituna muudeti seda otsust ning nii saigi suurürituse võõrustajaks põneva ajalooaga Münster (1648 allkirjastati siin Vestfaali rahu, millega lõpetati Kolmekümneaastane sõda). See, Põhja-Rein-Vestfaali liidumaa suuruselt 10. linn (elanikke ~310 000) on tänasel päeval väärtusliku elukeskkonnaga nooruslik linn. Münsterit nimetatakse Saksamaa jalgrattapealinnaks ning seda oli kõikjal ka näha.

*Seda kuvandit
aitasid
kinnistada ka
Piret Voolaid ja
Kalle Voolaid,
kes on hotellist
jalgratastel
kongressipaika
jõudnud ja
kasutasid seda
sõiduriista ka
muidu linnas
liiklemiseks*

XIX IHPES kongressi korraldajaks oli Münsteri ülikooli (kuulub Saksamaa suurimate ülikoolide hulka) sporditeaduste instituut ning töö toimus katoliikliku akadeemia Franz Hitze Haus ruumes. Korraldajatele ning osalejatele valmistas head meelt kohale tulnute rohkus, mis ületas eelmisel aastal Aleksandrias toimunud kongressi rohkem kui 3-kordselt! Ühtekokku oli programmis 4 peaettekannet, paneeldiskussioon, raamatuesitlus ja 126 ettekannet, mis jagunesid omakorda 46 sessiooni vahel. Neist 7 olid erinevate institutsioonide ettekannete plokid. Berliinis asuva Saksa spordiajaloo keskuse ning Potsdami kaasaegse ajaloo keskuse sessioonis oli vaatluse all Ida-Saksa jalgpall ning selle uurimine, Willibald Gebhardti Instituudi omas aga Saksa ja Jaapani olümpiaharidus ajaloolises vaates. Saksa olümpiaakadeemia sessiooni ettekanded keskendusid olümpialinnade valimise ajaloole, valimise vastuoludele ning probleemidele tänapäeval (ülisuured korralduskulud, kandideerivate linnade elanike üha suurenev vastuseis mängudele,

linnaplaneerimuslikud küsimused jne). Baden-Württembergi spordiajaloo instituudi eestvedamisel kõneldi regionaalsetest spordiarhiividest, spordi valdkonna materjalide kogumisest ning erinevate spordiühenduste arhiividest ja kogudest. Saksa spordimuuseumide ja arhiivide ühingu plokis arutleti spordimigratsiooni (näit sookolite liikumine USAs) teemadel, Saksa sporditeaduse ühingu omas keskenduti aga kitsamalt Saksa spordile. Lisaks toimus veel eraldi (tutvumis)session noorteadlastele.

Vaateid kongressisaali

Nagu eelnevastki näha oli kongressi teemadering lai ning ajaloolastele lisaks olid kohal mitmete erinevate valdkondade teadlased (haridusteadlased, sotsioloogid, demograafid, antropoloogid, linnaplaneerijad jne), kelle uurimistööd on spordiga seotud. Kongressi toimumiskohast tingituna oli loomulikult fookuses Saksa, eriti aga Ida-Saksa sport. Sellega koos ning selle kõrval vaadeldi ka teiste endiste

sotsialismimaade ning Nõukogude Liidu sporti. Siinkohal tuleks kindlasti mainida ümarlaua vormis toimunud põnevat arutelu Ida-Saksa, Jugoslaavia ning Nõukogude Liidu jalgpalli teemadel, mida vedasid nende riikide vutist hulgaliselt uurimusi avaldanud Manfred Zeller (Saksamaa), Richard Mills (Suurbritannia) ja Alan McDougall (Kanada).

Uue teemana läbis kongressi viimaste aastate pagulaskriisist tingitud demograafilised muutused Euroopas. Kultuuride „kokkupõrkele“ spordis, uuest olukorrast tingitud treeningmetoodikatele ning spordile lõimumise perspektiivis keskendusid mitmete sessioonide ettekanded. Servapidi võib siia lisada ka spordimigratsiooni – sportlaste sisse- ja ülesostmise temaatika (näit Qatar, Türgi jt), mis siinmailgi tuliseid diskussioone on tekitanud.

Tugevalt oli fookuses maailmasõdade vaheline ja -aegne sport, eriti poliitika ning spordi vahekorrad. Seda perioodi analüüsisid kõik 4 peaettekandjat: Routledge'i kirjastuse auhinna võitja Gigliola Gori (*pildil vasakul*) (Itaalia) andis avapäeval ülevaate Mussolini fašistliku režiimi aegsest spordipropagandast kujutavas kunstis ja arhitektuuris Itaalias, selleaastase ISHPES auhinnavõitja Matti Goksøyr (*pildil paremal*) (Norra) tutvustas oma põhjalikku uurimustööd, mis avas spordi ja poliitika vahetunde II maailmasõja eelses ning aegses Lääne-Euroopas, muuhulgas ka Saksamaa poolt okupeeritud riikide juhtide (Norra ja Vidkun Quisling!) ning spordiringkondade koostööd uute võimudega. Gigliola Gori noorteadlase auhinna laureaat Lydia Furse (Suurbritannia) tutvustas oma tunnustuse pälvinud uurimust, mis käsitles üht naiste spordi tahku – *barrette*'i harrastust 1920. aastate Prantsusmaal, kui see inglase *rugby*'le sarnanev mäng muutus puhtalt naiste spordiks. Furse tutvustas nii mängu ennast, meediakajastusi ning ühiskonna suhtumist (kas selline kontaktne sport ikka naistele sobib või kas sport üldse naistele sobib), aga ka rahvuslikkust, mida naised seda spordiala elus hoides rõhutasid. Viimase päeva peaettekandja, Cambridge'i ülikooli saksa uuringute professor Christopher Young (Suurbritannia) peatus oma videoettekandes sõdadevahelise Saksamaa spordi ja meedia vahetundadele.

Üle neljandiku ettekannetest käsitles Aasia riikide sporti väga erinevatest aspektidest – olümpiamängude korraldamisega seonduvast, kehakultuuri ning spordihariduse õpetamise erinevatest koolkondadest ja erinevate võitluskunstide

ajaloost kuni olümpismi, Ida ja Lääne vastastikuste mõjude ning juudi spordini Shanghais 19. sajandi lõpul ning 20. sajandi alul välja.

Endiselt oli suure teemana üleval naiste spordi erinevad tahud – võrdsed võimalused, ajaloolised arengud, ühiskondlik suhtumine ning selle muutused jne. Vaatamata suvisele ajale ning ligi 30-kraadisele kuumusele kongressimaja akende taga oli üks sessioon pühendatud ka suusaspordi ajaloole. Antiikaja sporti hoidis läbi kongressi pildil aga kohaliku mehe Emanuel Hübneri kureeritud näitus koos ülevaatliku kataloogiga antiikaja spordi kunstiteostest.

*Vana-Kreeka
Olümpia
rekonstruk-
sioon ilmestas
kongressi ajal
saalinurka ja
seina ääres
olid reas
antiikateleetide
skulptuuride
koopiad*

Eesti esindus seekordsel kongressil oli sama, mis möödunud aastal Aleksandrias. Teemad, mis jutuks võeti, olid loomulikult teised. Enn Mainla (*vasakpoolsel fotol kongressipaiga sissepääsu juure ISHPESi banneri kõrval*) andis kuulajatele ülevaate Eestis juba enne I maailmasõda toimunud olümpiamängude nimetust kandnud võistlustest. Ajaliselt mitte väga kaugel sellest peatus oma ülesastumises ka Kalle Voolaid (*parempoolsel fotol ettekannet pidamas*). Tema tutvustas oma värskemaid avastusi ning huvitavaid aspekte eestlaste jõudmisel 1920. aasta Antwerpeni olümpiamängudele. Meeldiv on tõdeda, et Enn ja kaks Kallet (Voolaidile lisaks meie põhjanaaber Kalle Rantala) moodustasid omaette Balti (!) olümpiaspordi sessiooni. Rantala analüüsis sõdadevahelise Soome spordi suurt edu olümpiamängudel ning sellele kaasaaidanud taustasüsteeme (meditsiin, taastumise korraldamine jne). Hilisemas kuluaarivestluses sai Kalle Rantalalt küsitud, mis on siis tänase Soome spordi taustsüsteemis muutunud, et vaid üksikuid medaleid võidetakse? Saadud vastus kätkes endas soomlaslikku huumorit: „Midagi ei ole muutunud, aeg on lihtsalt 100 aastat edasi läinud ning teised riigid koos sellega!“

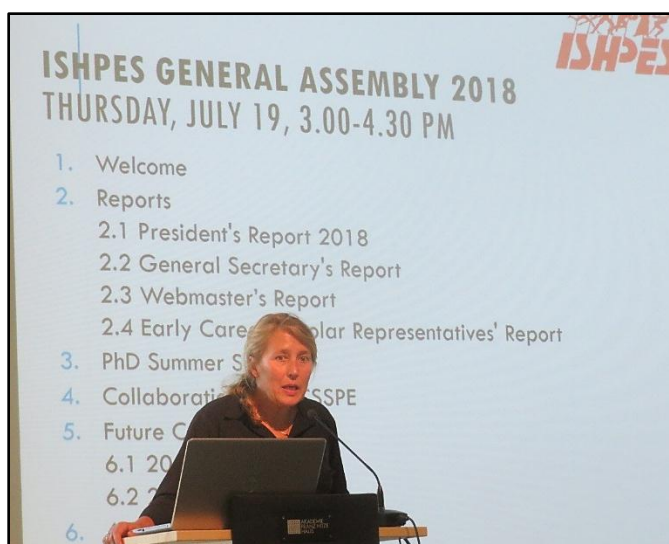

Kongressi programmi esialgses variandis pidid Balti sessioonis üles astuma ka Daimar Lell ja Piret Voolaid (*fotod järgmisel leheküljel*), kuid lõplikus kavas „maandus“ esimene neist ühte olümpiasessioonidest ning teine ühte kehalise aktiivsuse ning spordi rahvuslikke aspekte käsitlevatest sessioonidest. Daimari teemaks oli Eesti näitel olümpiamedalivõitjate eriline staatus ja tundus ühiskonnas, aga ka riiklikult reguleeritud ning seadustega kinnistatud toetuste süsteem. Suurimat elevust kuulajaskonnas tekitas Eesti delegaatidest Piret Voolaid väga omapärase

ning humoorika lähenemisega spordile. Tema ülevaade 2017. aastal läbiviidud küsitlusest (u 250 vastust) eestlaste rahvusspordialadest tõsisel ning huumori võtmes (sääsetapmine, naisekandmine, purjusujumine jne) põhjustas auditooriumis nii mõnegi naerupahvaku.

Kongressi raames toimunud ISHPESi peaassambleel anti traditsiooniliselt ülevaade ühingu liikmeskonnast ning rahalistest vahenditest. Peasekretär Sandra Heck tõdes, et eelmise aasta liikmete vähesus, mis omakorda oli tingitud väga

väikesest kongressil osalejate arvust, on taas tõusuteel ning saavutatud on tavapärane 140-150 liikme tase. Pooled ISHPESi liikmetest 2018. aastal on Euroopast ning ligi kolmandik Aasiast.

ISHPESi president Annette Hofmann (*pildil*) tutvustas ka 2019. aasta kongressi ettevalmistusi ning juhatas sisse 2020. aasta kongressi tutvustuse. ISHPESi XX kongress toimub praeguste plaanide kohaselt 26.-29. juunini 2019 (aeg võib

nädala või paari jagu edasi nihkuda) Madridis ning XXI kongress 20.-23. augustini 2020 Sapporos. Jaapanlased olid Münsterisse tulnud väga suure esindusega (vt foto)

ning tutvustasid nii peaassambleel kui teistel päevadel oma kongressi väga elavalt. Nad kutsusid kõiki lausa pikemalt Jaapanis peatuma. Kongressi toimumisaegki on valitud selliselt, et jõuaks rahulikult osa saada ka Tokyos toimuvatest olümpia- ning paraolümpiamängudest!

Pildile on jäänud (vasakult) Enn Mainla, Piret Voolaid, Kalle Voolaid ja 2020. aasta ISHPES kongressi üks peakorraldajaid Keiko Ikeda

Kongressi kultuuriprogrammi raames tutvustati osalejatele Münsteri ajaloolist raekoda ning kongressi ametlikul õhtusöögil Münsteri Mühlenhofi

vabaõhumuuseumit (vt foto ülal). Kongressi järgselt jõudsid Eesti delegaadid teha kiirvisiidi ka Dortmundi, kus asuvad Saksa jalgpallimuuseum ning Saksamaa suurim staadion – Dortmundi Borussia jalgpallistaadion (Westfalenstadion, ka Signal Iduna Park) koos sinna juurde kuuluva muuseumi – Borusseumiga. Münster pakkus omapäi uudistamiseks samuti huvitavaid muuseume, Picasso muuseumit või kultuuri- ja kunstimuuseumit näiteks. Viimases sai muuhulgas, septembri alguseni kestval ajutisel näitusel, näha Austria riigiarhiivist pärinevat Vestfaali rahulepingut (vt foto järgmisel leheküljel).

◀ Daimar Lell vabaõhumuuseumis vestlemas Soome spordiajaloolase Leena Lainega

SUVEL KOOLIPINGIS JA SPORDIPLATSIL

Rein Järva

Meie seltsi selle aasta suvekool sai teoks Kääriku spordibaasis suvekuumadel päevadel 27. ja 28. juulil. Allakirjutanule, pealinnas ja Kassari saarel tasase maaga harjunud mehele oli see meeliülendav reis Lõuna-Eesti kuplite vahele. Teiseks ka huvipakkuv. Kui suuremale osale sellest suvekoolist osa võtnud 24 seltsikaaslasele oli Kääriku tuttav paik, siis allakirjutanule mitte. Noorpõlve kõik sportlikud suved möödusid ligi kümne aasta jooksul TPI spordibaasis Klooga-Rannas, kus kõik rajad tuttavad. Käärikuga tõsisem kohtumine oli aga esmakordne, kui mitte arvestada paari aasta tagust põgusa pilgu heitmist Madsal peetud suvekoolist väljasõidu ajal.

Baas on muidugi Eesti oludes suurepärane. Sportlikku tegevust võimaldab paljude spordialade harrastajaile. Uus hostel, kus meiegi ööbisime, annab võimalusi suuremal arvul sportlikke noori vastu võtta. Võimalused avarduvad veelgi siis, kui valmib ehitamisel olev spordihoone ja rekonstrueeritakse staadion.

Nagu ikka käisid meie suvepäevadel koolitus ja sport käsikäes. Sissejuhatuseks kuulsime Kääriku baasi teenekalt hooldajalt Avo Oravalt ülevaadet baasi minevikust, olevikust ja tulevikust. Järgmine mees meie ees oli doktor Peeter Kudu. Perekonnanimi Eestis kõigile üldtuntud. Ta on oma kuulsa isa poeg, kel oli

meile pajatada omi mälestusi Kääriku spordibaasi neist aastaist, kui ta ise seal vanematega koos poisikesena viibis ja hiljem juba tohtrihärrana töö oli.

Avo Orav

.... ja Peeter Kudu suvekooliliste ees hosteli trepil

Toomas Savi (pildil vasakul ülal) kuulati suure huviga

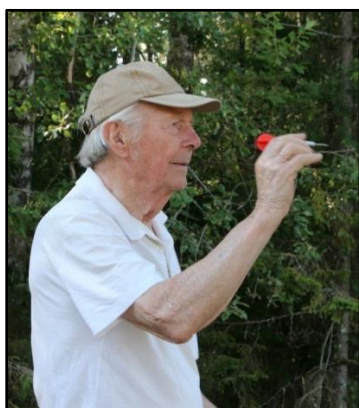
Järgmine lektor oli Toomas Savi, endine kõva spordimees ja tuntud spordiarst, ka riigi- ja spordijuht, kes meenutas samuti omi Kääriku-aastaid tudengiajast alates.

Seejärel, pead „tarkust“ täis, järgnes sportlik tegevus, mis meie esituses siiski pigem kehakultuuri nime kandis. Staadioni nurgas pidasime maha ühe üsna tobeda mängu – mölkky (võitjad Aime Tobi ja Henno Linn) ja nooleviske (Monika Holm ja Rene Rinaldo) võistlused. Pärast rikkalikku õhtusööki (muide kõik toidukorrad olid väga rikkalikud ja maitsvad) järgnesid meie inimeste meenutused Kääriku aastaist. Õhtu lõpetuseks oli Märt Ibrus kokku pannud mälumängu küsimused spordist, mille kallal neli võistkonda ajusid ragistasid (kõige õnnestunumalt nelik: Uno Aava, Sirje Eha, Enn Mainla ja Jaan Roomets).

Käimas mölkkymäng, viskel Maie-Reet Paalma,

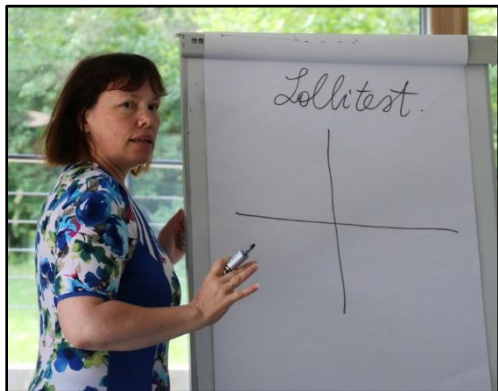
Henno Linn ja Aarand Roos

Nooleviskes paneb oma täpsuse proovile Uno Aava.

Õhtul üllatas Viive Reesar „koolilapsi“ isetehtud temaatilise tordiga.

Korvpalli vabavisetes jälgib Aime Tobi konkurendi Ille Palmi sooritust

Teine päev algas taas sportlikult. Spordialadeks olid korvpalli vabavisked (absoluutselt parim oli Aime Tobi kuue tabamusega ja ka Ille Palm sai ühe tabamuse rohkem kui meeste parimad) ja petanque täpsusele visked (täpsemad olid Mai Luik ja Aarand Roos). Siis järgnes koolitund, milles lektor proua Tiina Naarits-Linn (*pildil*) rääkis väga huvitavalt inimsuhete teemal.

Ning oligi käes lahkumise tund, enne seda pidulik auhinnatseremoonia hosteli välistreppidel ja tavakohane ühispilt. Fotograafi rollis endine auto-motomees Mait Luha. Suvepäevadest osavõtjad jäid üritusega rahule, tänusõnad suure vaeva nägijale esimees Enn Mainlale, selliseid hinnanguid kostus pikal tagasisõidul Tallinnasse. Siiski – kõlama jäi üks ettepanek. Järgmisel aastal võiks kohtuda kusagil Kesk-Eestis, kuhu mõlemast Eesti otsast võrdselt maad. Järvamaa mees Märt Ibrus võttis sellest ettepanekust vedu ja hakkas juba kohta otsima

ESAS XVII suvekool
Kääriku 28.07.18

Seisavad: Ain-Elmar Kaasik, Anne Tamm, Henn Karits, Rein Järva, Märt Ibrus, Aarand Roos, Uno Aava, Aime Pärnakivi, Rene Rinaldo, Henno Linn, Peeter Kudu
Istuvad keskel: Mait Luha, Enn Mainla, Viive Reesar, Sirje Ibrus, Mai Luik, Tiina Naarits-Linn, Maie-Reet Paalma, Monika Holm
Istuvad esireas: Jaan Roomets, Helju Mainla, Sirje Eha, Aime Tobi, Ille Palm

REAL MADRID. SAJANDI KOLLEKTSIOON

10. augustist oli Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis kahe nädala jooksul kõigil jalgpallisõpradel võimalik näha maailma ajaloo edukaima jalgpalliklubi eriväljapanekut, mille sarnast pole varem olnud Baltimaades ega Skandinaaviaski. Muuseumi eduka rahvusvahelise koostööprojekti tulemusel jõudsid Superkarika mängu ajaks Tartu umbes poolsada eset suurimatest Real Madridi selle sajandi võidukatest finaalidest otse Hispaania pealinnast, Santiago Bernabeu staadionilt. Näha sai Meistrite liiga, La Liga ja FIFA 20. sajandi parima jalgpalliklubi trofeesid, neile lisaks mängusärkide ja -pallide komplekte, muuseas ka Cristiano Ronaldo ja Karim Benzema võistlussärke. Loomulikult oli väljas ka klubi värскеima, 2018. aasta Meistrite Liiga komplekt koos mänguvormi, palli ja kapteni käepaelaga.

Kuninglikku Madriidi jalgpalliklubi võib kahtlusteta nimetada maailma ajaloo edukaimaks jalgpalliklubiks, seda ilmestavad 13 võidetud Meistrite liiga tiitlit, 33 kohaliku La Liga võitu, 4 superkarikat, 4 FIFA klubide maailmameistri tiitlit ja hulk väiksemaid auhindu. Kõige krooniks on 1902. aastal loodud klubi saanud FIFA 20. sajandi edukaima jalgpalliklubi tiitli. Real Madridi väärtust hinnatakse 3,5 miljardi euro suuruseks ja klubi aastane käive on 675 miljonit eurot.

PRESIDENT SPORDIMUUSEUMIS

24. augustil külastas spordimuuseumi Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid (*pildil vasakul ralliraja maketi juures*), kes lisaks ringkäigule muuseumis avas digitaalse spordiga seotud mälestuste kogumise.

Muuseumi kodulehel on projekti tutvustuses öeldud nii: „SpordiMälu projektiga alustab spordimuuseum isikustatud Eesti spordipärandi digitaalset kogumist. Muuseum salvestab videos personaalseid meenutusi ja lugusid endistelt tipp sportlastelt, spordiveteranidelt, spordikorraldajatelt ja lähemalt või kaugemalt spordi- ja liikumisharrastusega seotud isikutelt ja kõigilt, kes soovivad jagada enda lugusid seoses spordiga. Kui spordimeedia katab ära peamiselt tulemused ja vahetud emotsioonid ning elulooraamatuid avaldavad vähesed, siis spordimuuseumi suurprojekt võimaldab täita lünga Eesti spordimälu terviklikumal säilitamisel kõige kaasaegsemal kujul. Lisaks temaatilistele lugudele ja pikematele intervjuudele on projekt platvormiks kõigile, kes on osa saanud märgilistest spordisündmustest ning sooviksid seda ajaloo jaoks säilitada. Olgu tegemist lugudega olümpiaregati korraldamisest, ennesõjaaegsetest treeningutest, osalemisest I Tartu Maratonil või muudest juhtumistest, mis Eesti spordi ajalukku jälje jätanud.

Lugude salvestamiseks kõnes ja pildis on loodud võimalused Tartus, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis. Erandjuhtudel on võimalik kokku leppida ka külaskäik intervjuueeritava valitud kohta.

Elavas esituses meenutused ja lood säilitatakse spordimuuseumis ning on vastavalt kokkuleppele osalejatega edaspidi avalikkusele ja uurijatele kättesaadavad, sealhulgas loodavas veebikeskkonnas.

Alates 24. augustist on kõigil võimalik esitada ettepanekuid ja end ise SpordiMälu projekti üles anda (*vt muuseumi kodulehte: www.spordimuuseum.ee*). Kas Sinul on jutustada enda vanem mälestus, kogunenud emotsioon või päris hiljutine lugu seoses spordiga? Anna meile endast märku! Kui tead kedagi, kelle lugu vääriks talletamist, anna sellest samuti teada. Koos seisame hea selle eest, et olulised lood ei läheks kaduma.”

Head seltsikaaslased, olgem siis aktiivsed spordimuuseumile selles ettevõtmises kaasa aitama. Pealegi spordiajaloo seltsi liikmete jaoks pole ju mälestuste kogumises põhimõtteliselt midagi uut, ka digitaalse talletamisega on meie liikmed mõnda aega pisut tegelenud, rääkimata ammuhest spordijuttude salvestamisest helikandjale (põhiliselt seltsipäevadel) ja muidugi ka paberile. Kuid kindlasti on spordimuuseumi käivitatud projekt SpordiMälu igati kiiduväärt ettevõtmine, sest kahtlemata on muuseumil nüüd paremad materiaalsed ja kaasaegsed tehnilised võimalused projekti edukaks korraldamiseks.

SPORDIJUTTU VELJO LAMBIGA

6. septembri seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis pidi väljakuulutatud plaani järgi toimuma kohtumine staažika treeneri ja omavalitsuse spordijuhi Toomas Rosenbergiga, kuid kahjuks terviserike ei lubanud tal seekord tulla ja nii astus rahva ette kohaletulnute üllatuseks hoopis teine spordijuht – Tartu linnavalitsuse kauaaegne spordipealik Veljo Lamp (*pildil*).

Aasta algul oma esimese juubelini jõudnud esineja alustas juttu oma noorpõlve meenutamisega, kui Tartu VII Keskkooli koolipoisina hakkas ilmema, et pikematel maadel tema jalad on natuke klassikaaslaste omadest väledamad. Nii ta 1982. aastal spordikooli treeningrühma jõudiski, algul Aivar Valsi juurde, aga juba järgmisel aastal põhiliselt hüppajaid treeninud Mati Tolmoffi

rühma. Hüppajat tast siiski ei saanud, sest paremini istusid keskmaadistantsid. 1986. aastast treenis ta Andres Nirgi juures. Kõige edukamaks alaks kujunes 3000 m takistusjooks, kust pärineb kolm Eesti meistrikulda, korra on ta võitnud 1500 m jooksu ja 4 km krossijooksu. Ise ta arvas, et krossijooks oma vaheldusrikkusega talle kõige enam meeldiski.

Kehakultuuriteaduskonna lõpetamise järel oli neli aastat Miina Härma gümnaasiumis kehalise kasvatuse õpetaja kuni 1997. aastal endine treener Mati Tolmoff ta linnavalitsusse sporditeenistuse peaspetsialistikks kutsus. Mati siirdumisel teisel tööle sai tast aastal 2000 sporditeenistuse juhataja ja kuigi vahepeal on ametinimetus varieerunud, on ta sisuliselt samas ametis vastu pidanud siimaani.

Mõnelegi kuulajale oli üllatuseks, et spordiinimesena tuntud meest on paelunud näitekunst ja ta omab ka head kunstnikukätt, mille tõestuseks olid tal kaasas mõned oma illustreeritud raamatud ja näiteks ka mitmete Tartu spordibaaside embleemid on saanud humoorika kujunduse just temalt.

Kuulajad tundsid muidugi huvi ka Tartu spordi käekäigu vastu ja said üsna diplomaatilise vastuse, mis kõlas umbes nii: pole väga vigagi, aga mõne kandi pealt võiks muidugi paremini minna. Ega rahaasjade koha pealt teisiti ole: kuigi raha on sporti linnas tasapisi juurde tulnud, ei ole seda kunagi piisavalt.

KÜLAS MEIE KUUES, VIIMANE KORVPALLI MAAILMAMEISTER

Rein Järva

Tallinna osakonna uue hooaja esimene seltsiõhtu oli mitte tavapärase kohas, vaid Nõmmel kohvikus Kardemon. Hubasesse ja pisikesse kohvikusse oli 18. septembril kohale tulnud 30 seltsikaaslast ehk pooled osakonna liikmete arvust. Allakirjutanu oli seekord kohale kutsunud külalise, keda mäletab 1964. aasta suvel TPI Klooga-Ranna spordilaagri korvpalliplatsil juba nelja ja poole aastase poisikesena palli korvi pildumas.

Korvpallurite Rein ja Veera Endeni perre sündinud poeg Heino (*pildil*) hakkas niisiis palli patsutama juba nii varases eas. Tallinna 44. Keskkoolis õppides läks ta korvpallitreenni Keskrajooni Laste Spordikooli treener Jaanus Levkoi rühma. Levkoi koolitus oli tulemuslik. 1974. aastal jõudis nooruk esimest korda Eesti noortekoondisse B-vanuseklassis. Tulevik

korvpallis paistis helge, paraku samal sügisel diagnoositi Heinol kopsuhaigus – tuberkuloos. Näis, et sportimisel on lõpp, kuid ravi mitmes tervishoiuasutuses ja eelkõige enda tahtejõud tõid kolm aastat hiljem, 1977. aastaks tervenemise. Võimaluste piires käis sporditegevus ka haiglaravil olles. Haiglas oleku ajast meenus külalisele üks kurioosum. Viljandis peetud tervishoiutöötajate vabariiklikul spartakiaadil esindas Tartu tervishoiutöötajaid korvpallimeeskonna koosseisus üks nooruke korvpalli hästi mängiv ... patsient. Sellist tegu muidugi konkurendid heaks ei kiitnud.

Heino Enden (paremalt 1.) kohtumisel kohvikus Kardemon

1977. aasta suveks ehk 17,5 aastasena oli noormeheks sirgunud Heino taas täie jõuga korvpallitreeninguil ning taas Levkoi trennis. Edusamme tegevat noormeest märkas Eesti üks tollaseid tippmeeskondi Harju KEK, kes võttis ta oma meeskonda. Ka esindusmeeskonna Tallinna Kalevi peatreener August Sokk kaasas noormehe samuti koondise treeninguisse. Muide 1977. a. augustis oli tal au olla ühes uues võimlas visatud avakorvi autor. Rapla KEK-i võimla avamisel viskas Heino Harju KEK-i särgis avakorvi. Noormehe areng jätkus sedavõrd, et kui pandi kokku 1978. aasta juunioride EM-ile sõitvat NLiidu koondist, oli seal kohta ka Heinole. Enne augustikuist turniiri oli aga 18-aastase noormehe esimene välissõit koondisega kohe ookeani taha USA-sse. August 1978 tõi Heino auhinnakappi esimese tiitlivõistluste medali – juunioride EM-i kulla. Aasta hiljem peetud NSV Liidu Rahvaste Spartakiaadil oli Heino juba Eesti koondise põhimees. Turniir õnnestus sedavõrd hästi, et 19-aastane Heino tunnistati spartakiaadil parimaks noormängijaks ning ta arvati suure impeeriumi täiskasvanute koondise liikmeks. Aasta lõpus oli suurturnee USA-sse (kuu ajaga 21 mängu) ja võidukad rahvusvahelised turniirid Madridis ja Pariisis.

1980. aasta OM-ile ei olnud Heinol veel asja, peatreener Gomelski eelistas vana kaardiväge. Küll oli Heino 1981. aasta universiaadikoondises ja tuli rahvusvahelistelt üliõpilasmängudelt tagasi hõbemedaliga. 1981. a. EM jäi jalavigastuse tõttu paraku ära. 1982. aasta tipnes Heino Endeni karjääris kuldmedaliga kaugest Kolumbiast, kus peeti selle aasta MM-võistlused. Temast sai meie kuues ja viimane korvpalli maailmameister.

Nüüdsest oli Enden kindel suure impeeriumi koondise liige, keda ei saanud enam NLiidu esiliiga meheks jätta (Kalev oli 1983. a. kevadel NLiidu meistriliigast välja langenud). Moskva ja armee tõmme meie mees „püssi alla võtta“ oli sedavõrd tugevam, et temast sai 1983/84 hooajast Moskva AKSK mees. Järgnes järjekordne tiitlivõistluste medal 1983. a. EM-ilt, seekord pronks. NLiidu koondis oli tippvormis olümpia-aasta 1984 maikuus, kui võideti veenvalt OM-i valikturniir. Koondise tagamees Enden oli samuti ehk elu tippvormis. Kuid just siis neil maipäevil otsustasid Kremli „vanakesed“ Tšernenko ja Co NLiidu sportlased loodetud OM-i medalitest ilma jätta. Los Angelesse punaimpeeriumi võistkond ei läinud. Nii jäid ka Eesti sportlastel mitmedki eeldatavad OM-i medalid saamata, sealhulgas Heino Endeni potentsiaalne olümpiamedal (ka USA ja Jugoslaavia olid tollal võidetavad).

Heino karjäär NLiidu koondises ja Moskva AKSK-s oli muljetavaldav. Juba ühele EM-i pronksile järgnes EM medalite täiskomplekti saamine (1985 – kuld ja 1987 – hõbe). Lisaks kaks NLiidu meistritiitlit (1984, 1988) ja kolm hõbedat (1985–87). Aga 1988. aastaks oli sellest NLiidu koondise ligi kümneaastasest „mahvist“ siiber ees ja Heino otsis juba puhuma hakanud uutmise tuultes väljapääsu. Õhus olnud San Marinosse mineku variant koos leedulase Sergejus Jovaišaga jäi ära, kuid teostus soomlasest sõbra Mikko Koskineni kutse ja nii saigi Heinost 1988. a. sügisel kaheksaks järgneva aastaks Soome Vabariigis leiba teeniv eestlane. Tampere Ilves ja Tappara olid meeskonnad, kus Heino veel ise algul mängijana, hiljem mängiva treenerina ja lõpuks ainult treenerina põhjanaabreid aitas. Viimastel aastatel lisaks ka koolmeistrina ühes õppeasutuses.

1992. aastal oli õhus variant Barcelona OM-ile pääseda. Sellest jäi aga Eesti koondisel kvalifikatsiooniturniiril Badajozis vaid ühe võrra kõrgem lõplik tabelikoht puudu. Heino esimene treener, nüüdne Eesti koondise peatreener Levkoi kaasas Hispaania turniiriks ka oma ammuse õpilase, 32 aastase Endeni. Vahetult enne seda tuli Enden BC Kalevi särgis üks ja ainus kord ka Eesti meistriks. Hiljem proovis ta kätt ka treenerina (2000–02 BC Hotronicus. 2002–04 TTÜ/A-Le Coqis ja 2001–04 koondises) ning oli vahetult juures Eesti korvpalli juhtimisel (2009–14 Eesti Korvpalliliidu juhatuses). Tituleeritud mees valiti 2010 aastal Eesti korvpalli Kuulsuste Halli liikmeks.

Kokkuvõttes oli maailma tippkorvpallis keerelnud, palju näinud ja kogenud mehega väga huvitav jutuajamine, mille käigus ta avas ka korvpalli telgitaguseid, millest avalikult ja meedias pole varem räägitud.

NIMELINE PINK UNO AAVALE

Daimar Lell

27. septembril avati Tallinnas Pirita tee ääres Uno Aava nimeline pink. Peagi 90. sünnipäeva tähistava Eesti autospordi elava legendi auks Tallinna ja Pirita linnaosa valitsuse ning Uno Aava perekonna ettevõtmisel valminud tunnustuspink asub Pirita teel Michael Parki mälestusmärgi juures.

Vaatamata sügistormisele ilmale oli pinki avama tulnud hulgaliselt Uno sõpru, endiseid ja tänaseid autosportlasi, kalevlasi ning Tallinna linna esindajaid. Loomulikult oli kohal ka endiselt heas vormis Uno Aava ise!

Uno Aava sai ise esimesena omanimelisel pingil jalgu puhata, aga kahtlemata kasutavad seda võimalust edaspidi kõik Vaprate ja teotahteliste inimeste mälestusmärgi vaatamiseks peatunud teelised

Uno Aava energilisus ning tegutsemistahe on kadestamist väärt. Alustanud 1950. aastate alul võistlemist mootorratastel, istus ta peagi autorooli ning tõusis kiiresti Eesti ja NSV Liidu parimate sekka. Kümme aastat (1960–70) kuulus ta NSV Liidu koondisesse, 1968. aastal osales ta London-Sydney maratonrallil. Paralleelselt sporditegemisega osales Aava Estonia vormelite konstrueerimises, arendamises ning ehitamises. Kõik tema hilisemad töökohad ja ettevõtmised on seotud olnud autode ja mootoritega, juhtimise ning korraldamisega. Viinud on need teda mitmele poole endises Nõukogude Liidus, aga ka Nigeeriasse, Ungarisse jm.

Uno Aava on viljakas spordiloo talletaja. Spordiajaloo seltsi astus ta juba 1991. aastal. 2009. aastal valiti ta seltsi auliikmeks, pikka aega on ta kuulunud seltsi Tallinna osakonna juhatusse. Oma elu uskumatult sündmusrohked esimesed kaheksa aastakümnet võttis ta kokku 2013. aastal ilmunud raamatus „Elu- ja ralliradadel“, mille eest pälvis järgmisel aastal Georg Hackenschmidt raamatuauhinna eridiplomi. Žürii arvamuse kohaselt oli selle mahuka raamatu näol tegemist aasta suurima üllatajaga, mis kaugelt spordiraamatu traditsioonilisi piire ületas.

Käeoleva aasta kevadsuvel vedas Uno Aava suure entusiasmiga teise legendaarse mootorisportlase Ants Seileri mälestusürituse korraldamist. Nüüd aga on aktiivselt tegev seltsi auto-motospordialase konverentsi korraldamisel.

ÄRA UNUSTA, ET ...

ESAS liikmemaks on 8 eurot (pensionäridel **5 eurot**). 2016. aasta novembrikuu üldkogu otsusel on nüüd **liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad**. Liikmemaksu vabastus kehtib muidugi endiselt ka auliikmetele. Loomulikult pole liikmemaksust vabastatud keelatud seltsi oma panusega toetada. Seltsi sisseastumismaks on sama – **2 eurot**.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. EE951010152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi esimehele Enn Mainla (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (6770829 või 59196767).

Täname, kui oled õige(aegselt) liikmemaksu juba tasunud! Kui ei, siis ära unustada, et võla likvideerimiseks on seda aastat jäänud ainult kolm kuud! On ju kena uuele aastale vastu minna vanade võlgateta!

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

Kasutatud ESAS ja ESOM kodulehel ilmunud materjale.

Fotod: ESOM kogu, Daimar Lell, Mait Luha, Enn Mainla, Priit Mürk ja Jaan Roomets

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr. 87
koostas ja toimetas Enn Mainla**